

Basiskwaliteit cultuur als voorwaarde voor basiskwaliteit natuur

Noelle Aarts

Een paar weken geleden organiseerde Vogelbescherming Nederland een uitstekend symposium over basiskwaliteit natuur. Die is goed als de karakteristieke en algemene soorten voor een bepaald landschap ook algemeen zijn en blijven. Op dit moment is de basiskwaliteit natuur in Nederland niet bepaald op orde. Daar waren de sprekers op het symposium het wel over eens. De natuur is ziek, we kennen de oorzaken: verdroging, verzuring, versnippering, verstoring, stikstof, klimaatverandering, om er maar een paar uit mijn mouw schudden. We weten ook wat we eraan moeten doen: minder vervuilen, verzuren en vermesten, natuurgebieden uitbreiden en het grondwater omhoog. Maar we doen het niet. Dat heeft te maken met de basiskwaliteit cultuur. De vraag is waar onze cultuur – de wijze waarop wij ons organiseren, onze politieke besluitvorming en de manier waarop wij communiceren – aan moet voldoen, opdat de natuur tot volle kracht kan komen.

Dat het nu nog veel slechter gaat met de natuur dan dertig jaar geleden bij het verschijnen van het eerste Natuurbeleidsplan, heeft inderdaad voor een belangrijk deel te maken met hoe wij onszelf hebben georganiseerd. Het gaat dan om de structuren en systemen die we gaandeweg hebben ontwikkeld en die we vervolgens met zijn allen in stand houden. Denk aan het huidige voedselproductiesysteem dat funest is voor de basiskwaliteit natuur. Elke keer dat wij naar de supermarkt gaan voor onze boodschappen, reproduceren wij ons voedselsysteem evenals het principe waar dat op gebaseerd is: zo goedkoop mogelijk voedsel waar we zoveel mogelijk aan verdienen. Dat geldt ook voor de supermarkten. En het geldt voor politiek en beleid. Die komen doorlopend met nieuwe regels om natuur- en milieumensen nog enigszins tevreden te houden, terwijl ze tegelijkertijd de boeren dwingen om maximaal en zo goedkoop mogelijk te produceren voor de export. In dit systeem trekt de natuur bij elk besluit aan het kortste eind.

Daarnaast wordt de basiskwaliteit natuur

bepaald door hoe mensen met elkaar communiceren. De machtsstrijden, het gekrakeel, het intermenselijke gedoe met bijbehorende kwetsbare en gekwetste identiteiten maken dat actie vaak uitblijft, ook als de urgentie groot is. We krijgen het vooralsnog niet voor elkaar om tot overeenstemming komen over beleid dat natuur-

“Door anders te praten, dragen we bij aan de basiskwaliteit natuur”

vriendelijk gedrag zou moeten afdwingen. Cultuur bestaat bij de gratie van communicatie. Omgekeerd is communicatie alleen mogelijk wanneer tot op zekere hoogte sprake is van een gedeelde cultuur, een gedeelde betekenisverlening. En dus vinden we het fijn om ons te begeven in gezelschap van gelijkgestemden. Als we al met andersdenkenden in gesprek gaan, dan laat onderzoek zien dat we daar niet heel goed in zijn. In plaats van hen tegemoet te treden vanuit een nieuwsgierige, open houding – ‘Interessant, ik hoor een nieuw geluid, vertel!’ – proberen we andersdenkenden onmiddellijk te overtuigen van ons eigen

gelijk. Onderzoek én praktijk laten zien dat de overtuigingstrategieën die we dan uit de kast trekken de afstand tussen opponenten eerder vergroten dan verkleinen. En zo dragen onze gesprekken vaak onbedoeld bij aan een toenemende polarisatie tussen mensen die er anders over denken. Ook over natuur. Dat zien we gebeuren op alle niveaus, in gesprekken tussen natuurbeschermers en omwonenden over de Oostvaardersplassen, evenzogoed als in gesprekken over verduurzaming tussen de groten der aarde, zoals op het jaarlijkse World Economic Forum.

Omdat mensen er belangrijke zekerheden en gedragsregels aan ontlelen zijn culturen nogal statisch. Tegelijkertijd zijn culturen ook veranderlijk, omdat zich altijd nieuwe contexten en ontwikkelingen aandienen. Het meest veranderlijk zijn culturen in tijden van crisis. Dat biedt perspectief! We hebben immers coronacrisis, energiecrisis, klimaatcrisis en natuurlijk ook biodiversiteitscrisis. Inderdaad voelen steeds meer mensen zich steeds ongemakkelijker bij al die problemen in onze leefomgeving. Woorden als vlieg-schaamte, vleeswroeging en landschapspijn zijn illustratief. Het zijn nieuwe woorden die een verandering laten zien en daar ook aan bijdragen zodra ze worden uitgesproken. Zoals taalkundig antropoloog Bernard Bate stelt: “Als je wilt veranderen hoe mensen denken, dan moet je veranderen hoe ze praten”.

We kunnen dus bijdragen aan de basiskwaliteit natuur, simpelweg door anders te praten. Dat is goed nieuws! Laten we het in onze dagelijkse gesprekken wat vaker hebben over de dramatische hoeveelheden bos die dagelijks worden gekapt om soja te kunnen verbouwen voor de dieren die uiteindelijk op ons bord terecht komen. Over ons eigen koop- en eetgedrag, over de vele nieuwe ideeën en initiatieven om de biodiversiteit te herstellen die overal ontstaan, en over hoe we met zijn allen in het afgelopen jaar zijn gaan houden van de natuur. Zo brengen we de voorwaarden voor een basiskwaliteit natuur met zijn allen dichterbij. Ik stel voor dat we er meteen mee beginnen!